

Iz Koromandije viz lau*

Tam v Indiji, tam v Koromandiji

bonbončki visijo raz veje,

in izpod grmiča se vsakega

medena potičica smeje.

Oton Župančič, O Indiji Koromandiji

* Besedilo je sestavljeno iz fragmentov pisem, ki sem jih v času bivanja v indijski državi Tamil Nadu (konec novembra 2007–konec februarja 2008) pošiljala prijateljem in prijateljicam po elektronski pošti. Jezika nisem »popravljala«, včasih sem zaradi večje jasnosti kakšno malenkost dodala ali izpustila. Tudi kronologija je ista.

Pondicherry, Coromandel Coast, terenci in ovseni kosmiči

Mesto je še zmerom fino, kot je bilo pred desetimi leti, ko sem bila tukaj, je pa nekaj sprememb, več beračev, več ljudi spi na cesti, hkrati pa očiten boom (vrhnjega?) srednjega razreda (ni več starih ambasadorjev, zdaj se vozijo naokoli v avtomobilih, ki so taki kot vsi po svetu, in presenetljivo veliko je terencev, tudi toyot in pod. Kar je za njihove dohodke čista fantastika. Banke menda ponujajo kup kreditov. In, seveda, v Chennaiju in povsod po Tamil Nadu je neverjeten razcvet informacijske tehnologije, softwara in hardwara, plače na tem področju pa dobre, za Indijo fantastične. Učiteljica matematike na srednji šoli zasluži 16.000 rupij, mulec s srednjo šolo, ki brklja po računalniku, pa 50.000. In 50.000 (1 evro je 58 rupij) velja za visoko plačo. Iz ženitnih oglasov (vau, kakšen dober hec so ženitni oglasi! Časopis že tako vsako jutro težko čakam, v nedeljo pa zaradi oglasov še posebej težko) je videti, da nekateri iz IT zaslužijo tudi 100.000 rupij in več (na mesec). Za dodatno informacijo: gospa, ki pospravlja po hišah, dobi 700 rupij na mesec, čuvaj »templja« v Aurovillu pa 4.200 rupij na mesec. By the way: v knjižnici sem najprej poiskala *Poročilo o človekovem razvoju za Tamil Nadu*, ki so ga objavili 2006: 21,12 odstotka ljudi v TN živi pod pragom revščine (Indija 26,10 odstotka), vendar je ta prag naštiman na dolar na dan, ne na dva, kakor navadno (če bi bil na dva, bi jih bilo 70 odstotkov pod vodo).

To, da se je povečal srednji razred, se vidi tudi po tem, da se v edinem samopostrežnem marketu v Pondyju, kjer so kupci poleg turistov in francoskih novih kolonizatorjev tudi Indijci, dobi vse z vsega sveta. Če ostanem pri svojih potrebah: imajo zelen čaj (tega pred 9 leti ni bilo nikjer), imajo piškote vseh vrst, ja, ja, tudi take, zdrave, brez cukra, imajo ovsene kosmiče (znamke Quaker, naravnost iz Amerikake), jogurte navadne in sadne, v knjigarni lahko kupiš knjige indijskih in neindijskih avtorjev (če knjige nimajo, ti jo naročijo in te pokličejo po telefonu, ko pride) in uspešnice, kakršne kupiš na letališčih. Kaj pa potrebe, ki niso moje? Recimo: Yardley lavendel puder za telo ... Skratka, nema da nema. Res.

Vaidhykuppam, ribiči in [nova] duhovnost

Super je predel, kjer stanujem – sever Pondyja, Vaidhykuppam, »moja« vas. (Do Inštituta – Institut Français de Pondichéry – imam 15 minut peš.) Okoli tekajo otroci, koze in kure in cel kup psov. Hiške so zelo zelo skromne, v njih ni nič, razen nekaj loncev, rogoznice zvečer razvijejo v ležišča, tu in tam generični plastični stol, vendar imajo elektriko (imajo neonske žarnice in v tej svetlobi smo vsi taki, kot bi nas vzeli iz formalina) in – na ulici, pred hišami

– tu in tam kakšno pipo z vodo. (Pri vsaki pipi se kakšen mulo dere na ves glas, ker ga mama žajfa in »drgne do živega«.) Vmes je nekaj bolj mogočnih (dolgočasnih) sivih stavb, ki pripadajo ašramu Aurobindo (kakšen dober biznis je ta duhovnost!), v njih so v glavnem Bengalci, bolj bele polti in zato primerno domišljavi (in – seveda – tujci, ki to »duhovnost« drago plačujejo. Odlično, še dražje naj jo!). Na Tamilce, ki so po njihovem črni, gledajo zviška, so mi povedali. S to barvo kože je res velik hec. Vse, kar pišejo v romanih, je res – v ženitnih oglaših je to najbolj iskana dobrina pri nevesti, pa tudi potencialni ženini tega ne pozabijo omeniti.

Kot (menda) pove ime, je Vaidhykuppam ribiška vas. Ribiči grejo na morje ob 4h zjutraj, ob 8h so ženske že na tržnici s košarami rib. Opazim, da so moški pogosto naliti. Menda pijejo, da se na (mrzlem, hm?) morju »ogrejejo«. Zjutraj gledam ljudi, kako si na cesti umivajo zobe (zelo dolgo, zelo natančno) in se odhrkavajo in pljuvajo, ženske perejo, pomivajo posodo, kuhajo (ja, tudi na cesti), popoldne igrajo karte in (ženske) neko igro, podobno Človek ne jezi se, zelo veliko se pogovarjajo. Ker je jezik zelo temen (veliko soglasnikov in zaprti soglasniki), se zdi, da se prerekajo, pa se sploh ne.

Vdove

Na vsake dve hiši pred pragom sedi/čemi stara ženska, sivolasa s kratkimi lasmi – vdova. Se spomnite filma *Voda* režiserke Deepe Mehte (kdove zakaj so mu pri nas dali naslov *Jezero*)? Vdove zdaj sicer niso (vse) več v belem in tudi lase jim redko obrijejo do kože (postrizejo pa ja, zelo na kratko). Toda v tradicionalnih hindujskih okoljih vdova hkrati z možem izgubi še marsikaj – premoženje, status – in še vedno velja, da vdova prinaša nesrečo in da je pravzaprav kriva za moževo smrt. Čeprav zakon dovoli ponovno poroko vdov že od leta 1856, hinduizem ponovne poroke ne odobrava in večina vdov se zaradi družbenih pritiskov ne odloči zanjo.

Bila sem v dveh zatočiščih za vdove. Kakšne zgodbe! Ženske brez otrok, ženske z otroki, ki mater nočejo več videti ... Moževi sorodniki vdovo neredko vržejo iz hiše (boj za dedščino!), naj sama poskrbi zase in tudi za otroke, če jih ima. V knjižnici dobim poročilo *National Commission for Women* za leto 1996, ki govori o vdovah v Vrindavanu (še eno tistih svetih mest). Ženske, ki več kot 8 ur na dan pojejo kirtane, dobijo 2 rupiji na dan (še enkrat: evro je 58 rupij), nekatere beračijo, druge se prostituirajo. Spet *Poročilo o človekovem razvoju*: Indija ima uradno 33 milijonov vdov (cenzus 2001), kar je 8 odstotkov vseh žensk in 51 odstotkov žensk nad 50 let (hej! kapirate?!). Večina indijskih držav ima pension schemes za vdove, le da so pokojnine nizke in

pogoji za pridobitev strogi, pa še vsaka vlada jih interpretira po svoje: da se kvalificiraš za penzijo v nekaterih državah, ne smeš imeti sina, starega več kot 18 let, v drugih ne plinskega kuhalnika, v tretjih spet ne smeš biti sposoben za delo, ne smeš beračiti ... Birokratske procedure za pokojnine so za nepismene ženske nepremostljive, zato pokojnino v resnici dobiva samo 10 odstotkov vdov. Saroyini, 83-letni vdovi brez otrok, je skozi birokratske ovire pomagal prijazen znanec. Zdaj je v domu za stare, a pravi, ko bi prej dobila penzijo, ne bi šla v dom. »Mož me je imel zelo rad. Preden je

umrl, ga je skrbelo, kako bo z menoj. Rekel je, da bi bil najbolj srečen, če bi umrla z njim.«

V svojem časopisu (*The Hindu*) berem: Renuka Chowdhury, indijska ministrica za ženske in otroke, je priznala, da se o pomoči vdovam veliko govori, pa malo stori. »Mlade vdove bi predvsem morali usposobiti, da bi lahko delale in poskrbele zase.« V zveznem proračunu za 2007/2008 je tudi predvideno zvišanje vdovske pokojnine s 400 na 600 rupij (10,5 evra) mesečno. Koliko vdov bo te pokojnine tudi zares dobilo? Menda 10 odstotkov.

Čistoča in red vzdržujeta svet,

je rad rekel dedek Rudolf, ampak on je bil seveda prepričan (avstro-ogrski uradnik na železnici!), da je higijenski »čut« prirojen. Kakor koli: moja vas je *zame* hecna mešanica popolnega smetišča in popolne higijene – da ne govorim o estetiki! – pred hišami je vse pomito, pred vrati so kolami, na tla narisani vzorci prelepih oblik in barv (estetika, znamenje dobrodošlice, hrana za žužke: če se žužki nahranijo na pragu, ne grejo v hišo); vzorci so iz riževe moke, torej beli, samo za praznike pisani. Hkrati pa so že nekaj metrov od hiš skladovnice svinjarije, zlasti na morski obali, torej pred hišami; na njih se pasejo psi, podgane in vrane, včasih še kakšna koza, krava. Kopajo se – z izjemo otrok – ne in se morja bojijo (se spomnite Dalmatincev?). Takoj ko je malo valov, čolni ostanejo na kopnem. Te vasi so imele srečo. Menda so tla ob obali taka, da se cunami ni dvignil, udaril pa je nekaj kilometrov severneje in nekaj južneje – te kraje sem videla in je še zmerom katastrofa, vse je porazirano. Videla sem naselje zidanih hišk za žrtve cunamije, ki pa še zmerom ni končano ...

O birokracijah in miših

Še o moji adaptaciji: treba je bilo dobiti telefon, internet in rešiti vprašanje spanja. Telefon in internet sta bila zanimiv izziv. Pri obeh je bilo treba oddati prijavo (prošnjo?) in priložiti fotokopijo potnega lista in fotografijo. Zakaj fotko? Ne sprašujte, pojma nimam. Oboje sta firmi (nekaj takega kot Mobitel in Telekom), državni. Uslužbenci se obnašajo kot v najbolj zagamanih časih pri nas: mešanica brezbržnosti in arogance. Ne bom šla v detajle, ker te reči niso prijetne ne v Ljubljani ne tukaj ne nikjer po svetu. Oddahneš si, ko je tega konec, prej pa pizdiš, in to dolgo, ker traja dolgo. Detajl, ki pa me je zabaval: medtem ko sem sedela v pisarni šefice za internet, je okoli plesala mala miška. Sem ji dala kos piškota, da sem se maščevala gospe šefici, ki se je obnašala, kot da sem njena

smrtna sovražnica, ne pa kot nekdo, ki ji bo dal kar lep kup denarja. Hvala bogovom, to je zdaj mimo!!!!!! (tale hindujski panteon je hudo številen, čeprav je videti, da imajo najrajši Ganeša, to je tisti s slonjo glavo; moja favoritka je Durga, ha!, neporočena, divja boginja drznih, ki jaha na tigru – sem kupila podobico).

»Koza, volk in zelje« po indijsko (vročina, komarji, vrane)

Glede spanja sem morala rešiti zgornjo uganko, le da je šlo za vročino, komarje in vrane. Če namreč odprem okna in naredim prepih, imam komarje in vrane (dretje), vendar prijetno pihlja. Če zaprem okna, je vroče ko hudič, ampak ne slišim vran in za silo se ubranim pred komarji. Mi je prišlo na misel, da bi strenirala vrane, da bi jedle komarje, potem bi bile vrane site in tiho, komarjev ne bi bilo in jaz bi lahko imela odprto okno. Ampak zadevo sem zdaj rešila kratkoročno: kupila sem mrežo proti komarjem, se navadila na dretje vran in odprla okna. Evo, tako enostavno je življenje tukaj.

Every girl is precious? Baš.

Ogledala sem si porodnišnico. Že pred vhodom tabla: EVERY GIRL IS PRECIOUS. Pa res. Ko smo za *cf. prevajali Sena, se spomnim, da sem prvič brala o »manjkajočih ženskah«. Pozneje sem se pogovarjala s Christopherjem. Deklice tako veselo tamanijo, da bo, pravi, Christo, leta 2050 10 odstotkov indijskih moških »preveč«. Vznemirljiva številka, še zlasti, če Indijo skompaš s Kitajsko, kjer je situacija podobna.

Sem se malo pogovarjala z zdravnico v lokalni porodnišnici. Pravi, da so se drastične spremembe začele v 80. letih prejšnjega stoletja, ko so v Indijo prišle nove tehnologije prenatalne diagnostike, amniocenteza in ultrazvok. »Če se temu upiram, pravijo, da sem proti abortusom. Pa ni res, sem pa proti spolno selektivnim abortusom.« Privatnih klinik, opremljenih za take posege, je menda kolikor hočeš. Zaslужek je fenomenalen. Moderni indijski starši, ki hočejo enega ali dva otroka, skrbno pazijo, da je vsaj eden, še rajši pa oba, moškega spola. Abortusi zarodkov ženskega spola so v Indiji oblika načrtovanja družine. Ginekologinja je bila slišati zelo zagrenjena. Pa tudi tradicionalne metode, kako se znebiti punčk, niso kar tako. O tem moram pisati za Dnevnikov Objektiv.

The remains

»Historični« del Pondycherryja je še vedno tak, kakršen je bil, jasno, kolonialne hiše in hoteli in restavracije, vmes bugenvilije in druga zelenjava in trgovine za tujce. Še zmerom je tam tudi tista nunska institucija (Les soeurs de Cluny? sv. Tereza?), kjer nune »pomagajo« indijskim ženskam tako, da te za male pare vse dneve vezejo ... Me prav zanima, koliko zaslužijo ženske in koliko nune. Končni izdelki namreč niso zelo poceni. Prednica je počivala, nihče drug pa ne more dati informacij, mi je bilo rečeno (sva si bili z nuno vratarico že po prvih vprašanjih nesimpatični), in da moram priti drugič. Že pred desetimi leti so mi bile zoprne.

Zvestoba do groba

Spriateljila sem se z ženo nekoga, ki dela na Inštitutu. Je profesorica matematike na srednji šoli, stara 31 let. Živi pri njegovih starših v Chennaiju in ga obiskuje, kadar pač more. Zdaj se je vrnila nazaj v Chennai. Zgodba je zanimiva. Pripovedovala sta jo oba, in to ne skupaj. Oba pravita, da se jima je marca, aprila (letos) zazdelo, da bi se poročila, in sta to povedala staršem. Njena zgodba: starši so ji najprej pripeljali nekoga, ki ga je odklonila iz dveh razlogov: 1. dela v Dubaju, in ker se (še) ne namerava vrniti domov, bi ona morala živeti pri njegovih starših sama, in, 2., ima nižjo izobrazbo od nje. Potem so ji pokazali zdajšnjega moža, ta sicer živi v Pondyju, ampak to ni zelo daleč od Chennaija (kjer živi ona), in ima doktorat. In njegova družina ni zahtevala dote. Tako da je privolila. (Ko mi je on razlagal svoja poročna dilanja, je rekel, da kast formalno ni, v resnici pa so zelo močne: da je njegova družina takoj iskala žensko iz prave, se pravi iste, kaste.) Ko sem njo vprašala glede barve kože, je rekla: če hoče moževa družina dobiti več denarja, izbere temnejšo žensko, ker potem lahko zahteva večjo doto. To, da so ji starši izbrali moža, je ne moti, prav narobe – starši imajo več življenjskih izkušenj, zato je njihov izbor modrejši. Videla sem slike od zaroke in poroke, a o detajlih kdaj drugič. Njen komentar: Sem zadovoljna, imam le dve pritožbi: 1. da kadi in pije (alkohol) in nima permanent job (beri: državne). Dela namreč na raznih NGO itn. projektih. Je antropolog, simpatičen in zgovoren tip, recimo temu, leve politične opcije, vendar ni v nobeni stranki. Tukaj, se zdi, imajo ljudje še slabše mnenje o strankah kot pri nas. Aha, še to: zaročila sta se junija, poročila septembra, je noseča 45 dni in hoče enega otroka.

Malo drugače kot pri nas, tale poroka, a ne? So zato kaj bolj »srečni« ali »nesrečni«? Kaj vem.

Mesto zore (*in human unity*)

Šla sem v Auroville (tisti hipaški utopični projekt iz leta 1968), par km iz Pondyja, v kozmično mesto kakšnih dva tisoč (zvečine) Evropejcev in Američanov, kjer okoliški Tamilci delajo, »belci« pa se posvečajo jogi, pečejo kruh, lončarijo in razvijajo human unity. Ja, ja, to je moja zloba, ampak ni daleč od resnice. Bila sem že vnaprej našpičena in seveda se je začelo slabo: rekli so, da potrebujem prepustnico, če si hočem ogledati tempelj (Matrimantir, nekakšna kozmična krogla, polna »energije«). Vprašala sem: Zakaj dovolilnico? Odg.: Saj je zastoj. Jaz še enkrat: Že, že, ampak zakaj dovolilnico? Odg.: Da lahko pridete do templja. – Sem se počutila kot v filmih bratov Marx.

Torej: vse je ena sama ljubezen in duhovnost, potrebuješ pa prepustnico, zato ker jo potrebuješ. Tudi ti v informacijskem centru, kjer ti pokažejo video z načeli Matere, ki je ta popek sveta ustanovila, povejo, da imajo prebivalci radi mir (jasno, za take duhovne reči, kot je delanje parfumov, človek rabi mir), da tod ni prostora za nobeno specifično religijo (!), ne za politiko (!), ampak za poglobljanje vase kar tako (to je moj dodatek). Ko sem gospe (mislim, da je bila Evropejka, ali pa je bila s severa, ker je bila zelo bela), ki sprejema obiskovalce, rekla, da bi rada napisala članek o tem »projektu« in da me zanima, kako to funkcionira, zlasti politekonomske etc., je zavila z očmi – češ, le kako sem lahko tako pritlehna. Hja, težko, ampak ni problema, še zlasti, če mi curljajo na glavo ... Potem sem se pogovarjala z Nepalcem, ki je čuvaj pri tistem kozmičnem templju: ima 4200 rupij plače (je to več, kot drugje? verjetno), čeprav ima srednjo šolo in dobro govori angleško, francosko, bengalsko in tamilsko. Enkrat na leto gre lahko domov, kjer ima ženo. Za ta čas dobi samo polovično plačo. Vsak mesec da 1500 rupij na stran, da to potem odnese domov. Ko sem ga vprašala, kako indijski delavci gledajo na te nore Evropce, ki zgledajo kot ostareli hipurji in se vozijo okoli na motorjih, je večkrat ponovil: »Dajejo nam

delo.« Vse je precej zeleno, čedno in čisto, sadijo drevesa, eko kmetijstvo itn. Če sem prav razumela, gre za nekaj takega: ljudje so bili siti Evrope, pa so si šli narediti košček raja v Indijo, kjer iz tal puhti duhovnost; tukaj se ne grejo politike, ker je politika umazana in spada k tisti Evropi, pred katero so ušli (»ne beremo časopisov, ne gledamo tv, ne poslušamo radia«), pač pa se notranje razvijajo in, da ne pozabim, gojijo human unity; seveda pa se notranje lahko razvijaš samo tako, da ne gledaš drugih ljudi, še prav posebej pa ne, če delajo, so revni in Indijci (razen če delajo zate, tiste že). Ah, ja, še to: na vhodu imajo trgovine z lepimi rečmi (obleke, eterična olja, ročno izdelan papir), v katerih so cene za Indijce popolnoma utopične. Zame pa pretirane.

Bojan mi je v Ljubljani rekel, da vsi malo stekleno gledajo. Pa se ne strinjam z njim. Stekleno gledajo tisti zbljuznjeni otroci, ki skačejo, oblečeni v oranžno, po Ljubljani in pojejo Hare Krišna. Tule tukaj pa se grejo biznis 100 na uro (tukaj moram priznati, da nekateri delajo prav fine reči – naj me bog štrafa, če jim

delam krivico, ampak se mi zdi, da so vsa dobra dela »kolateralna šteta« biznisa, kakor bi rekel moj profesor predvojaške vzgoje). In se imajo dobro v malem ekskluzivnem rajcu, ki je zanje za povrhu še poceni. »Duhovnost« je tele sorte: Na vprašanje, zakaj ste izbrali Auroville, odgovarjajo, nismo ga mi izbrali, izbral je on nas. No, marsikaj bi jim oprostila, če bi lepo priznali, da so bunch of guys having fun, tako pa ... So bili pa prijazni z mano, ni kaj, še zlasti Italijani.

Prišla sem (juhu!) v Matrimandir, s protekcijo, seveda: je videti kot velikanska žogica za golf, prevlečena z zlatom. Spredaj je neverjetno velik in lep banjanovec, prelepo drevo. Kar se mene tiče, bi bilo to drevo lahko svetišče, če ga že potrebujejo, namesto te golf žogice pa bi rajši videla porodnišnico, če se že mora vse rimati na mater. Vodič, očitno Francoz, ki pa govori za Francoza kar dobro angleško, nas je vpeljal v skrivnost, kako je Mati izbrala kraj, kakšen naj bi bil, čemu namenjen, kako ga gradijo, da je oblepljen s tenko zlato folijo ... in namenjen »meditaciji«. In ker je namenjen meditaciji, je vse v njem belo, tapison po tleh, stebri, marmorne stene, stopnišče, vse. Na vhodu se moraš sezuti in dajo ti bele nogavičke. Potem se povzpnes v najsvetejše, ki je okroglo in tudi vse belo, v sredi je kristal, nanj skozi odprtino v stropu (in s pomočjo kompjutersko vodenih ogledal) usmerjajo snop sončnih žarkov, ki potem razsvetljujejo prostor. Če dežuje (kakor danes, ja, v tem rajcu se tudi to zgodi), dodajo umetno luč (slabo, ampak kaj se hoče). Stebri, pozabila sem koliko, so razvrščeni v krogu in okoli 30 sedišč za meditativce. Če si »svež« obiskovalec, smeš meditirati 15 minut (ne pozabite, potem ko si dobil dovoljenje!), potem pa se lahko prijaviš za daljše meditacije (po eno uro). Neverjetno pa je tole: ko tam sediš (na tleh) in je prijetno hladno in te daje spanec (en gospod je zaspal in sladko smrčal – kako prijetno človeško!) in bi se rad malo naslonil na steber ali – bolj zadaj – na steno, ti povejo, da moraš vzeti (belo) blazinico in si jo dati

med glavo in kar koli že tisto tam je, je pa belo. Kajti, saj razumete, vse je belo in če bi ljudje kar bosli hodili in se naslanjali na stene, bi bilo kmalu vse umazano. Človeška umazanija pa najbrž moti meditacijo – tako kakor Aurovillece moti pogled na Indijce. Skratka – moti jih vsaka človeška sled, Ideja, ki jo Matrimandir »varuje«, mora ostati čista. Kakšen jajc! In kakšna razlika od drugih indijskih templjev, v katerih je polno življenja, takega in drugačnega, ampak življenja.

Kino

Šla sem gledat tamilski film. Ne vprašajte za naslov. Kakšna žurka! Gledalci gobcajo ves čas. Ko se prikaže junakinja, žvižgajo in ploskajo. Muzika na glas, da se ti ušesa trgajo! Pa plesne točke, ki nimajo nobene zveze s filmom! V pavzi grejo ven na en čik. V kinu so bile tudi družine z malimi otroki (kljub pozni uri) – in otroci so imeli na glavi volnene kape (no, ne vsi, ampak kar nekaj). Saj je zima, a ne, pa čeprav pri 30 stopinjah! Saj vas ne zanima vsebina filma, ali pač? Mmhh ...

Tržnica

Opisati se je ne da. Lahko jo samo vidiš in doživiš. Istanbulska in kairska sta v primerjavi z njo skandinavski supermarket. Blazno fajn. Ribe vseh sort, stare tete sedijo po tleh, vsaka s svojimi rečmi, prodajajo zelenjavo, sadje vseh sort, kavo, čaj, svete podobice, pručke ... Bom enkrat pofotografirala, če mi bojo pustili. Vsi se ne marajo fotografirati – le zakaj bi se. Urejeni kaos. Kaotični red.

Promet

Najprej si popolnoma »izbezumljen«, počasi se privadiš, tudi tega, ja. Okoli tebe šiba vse, od kamionov, avtobusov, avtomobilov (razni terenci, tate, toyote etc. so v modi tudi tukaj! Mater, še zmerom mi ni jasno, kako si jih lahko privoščijo), avto-rikše, rikše na nožni pogon, motorji, kolesa. Vsi ves čas trobijo. Če sem prav pokapirala, trobijo zato, da drug drugega opozarjajo nase. Mislim, MISLIM, ne pa vem, da tisti, ki je zadaj, gleda tistega pred seboj. Vsi nekako gledajo na druge.

O globalnih sosedih in inštalaterjih

Ene stvari pa so le čisto take kot pri nas: hudobni sosedje in inštalaterji. O sosedih kdaj drugič, inštalaterji pa ... (vzdih). Voda v sekretu ne dela. Mr. Housekeeper je to vedel že dolgo pred mojim prihodom. Ko sem prišla, je začel razmišljati o inštalaterju, potem je inštalater razmišljal o prihodu, potem sta začela prihajati in, končno, prišla. Ves ta čas – recimo, en teden, bi jaz morala biti doma in čakati nanju. No, pa nisem, ampak saj ju tudi ni bilo. Obsodba je hitro padla: ker je nekaj narobe s kotličkom, kotliček pa je vzidan, je treba razbiti kopalnico. Da bi mi

zdajle dva meseca razbijali po stanovanju – no way. In sem se, bohpomagi, odločila za meraško tehniko – ajmer z vodo, pa zalivaj. Saj nam je Merag tako všeč!

Plečnik in Francozi

Še beseda o francoskem inštitutu: Knjižnica je super, cel kup ljudi zaposlenih, kompjuterizirana, na policah imajo zadnje številke številnih revij, tudi, recimo, *Annales*. Razgled je na morje. Ampak nobena vrtnica ni brez trnja in noben raj brez air-conditiona in ta je tako našponan, da se vsakič bojim, da se bom prehladila. Po pol ure branja imam čisto mrzel nos in noge in komaj čakam, da bojo zaprli in da se bom šla ogret na normalno vroč zrak. Cukrček so stoli v knjižnici – kot da bi jih delal Plečnik. Lepi, težki in popolnoma neudobni. Še zmerom prebiram *Poročilo o človekovem razvoju za Tamil Nadu*, prvi in zadnji za leto 2001/2002 (izšel 2006). Zelo poučno.

Časopisi mojih sanj

Indija ima dobre časopise! Vsako jutro mi vržejo na balkon moj najljubši časopis *The Hindu*. Čista uživanca: cajtnig in čaj! Sem se zaljubila v enega novinarja. Ime mu je Sainath (južnjaki nimajo priimkov, samo imena, včasih dodajo začetnico očetovega imena) in je urednik za kmetijsko politiko, piše pa odlične komentarje: čisti užitek. Devet mesecev na leto šiba naokoli po najbolj odročnih in revnih predelih Indije in dela intervjuje. In potem piše. Kupila sem njegovo knjigo *Everybody loves a good drought* (Penguin, New Delhi, 1996). Lahko ga pogooglate na: www.indiatogether.org/opinions/psainath/

Seveda pa v *The Hindu* preberete še marsikaj drugega ... da je guverner na včerajšnji prireditvi, na kateri so otročki Pondyja na nevemkoliko metrov (veliko!) dolg bel kos blaga risali risbice, narisal golobčka in znak za atom: s tem je hotel povedati, zapišejo v časopisu, da mora biti atomska energija uporabljena za miroljubne namene. Ah! In da ima Nicole Kidman zdaj kip v muzeju voščenenih figur v Londonu. In da so v Nigeriji našli novo vrsto kobre, 2,5 m je dolga, strupena pa tako, da dok kažeš keks, pobije 20 ljudi.

Sobota je dan za zabavo

Bila je sobota, zato sem hotela – kot bi rekle novinarke v Jani in Manca Košir – narediti nekaj zase. Ja, ja, šla sem nakupovat. Tukaj imamo vseh sort trgovine, take na cesti, kjer kupiš »kaftan« (Indijke to nosijo doma) za poldrugi evro, pa take za svilene sarije, ki stanejo celo premoženje, ker imajo v svilo vtkanega toliko zlata, in se ženska opoteka pod njim, pa take, kjer prodajajo ročno stkan bombaž, ki ima Gandijev žig, do takih z air conditionom in s svetovljanskimi imeni kakor, recimo, Casablanca. Brez štosov. In imamo ... Fabindio (poglejte spletno stran!) – to pa ni trgovina, ampak projekt, še eden tistih projektov, katerih »snovalci« dobro tržijo mešanico porabništva in new agea, hkrati pa izkoriščajo poceni delovno silo in poceni surovine (Body Shop, Ikea ...). Oni kakor da organizirajo skupnosti tkalcev in barvalcev tkanin in šiviljcev/šivilj in s tem dajejo ljudem delo, hkrati pa še ohranjajo tradicijo in podobne lepe reči. Zadevo je začel, že pred 40 leti, neki Američan, ki je delal za Macy's, potem pa je prišel v Indijo in opazil priložnost (poceni delovno silo in material), pa se je spomnil, da bi to še ideološko lepo zapakiral in dobro prodal. Ampak, jebiga – obleke so super. Malo dražje kot

sicer v indijskih trgovinah, ali pa tudi ne, malo prilagojene evropskemu okusu (!), torej izvozu, kar potrjuje moje domneve. Zdaj odpirajo trgovine po vsem svetu, recimo, tudi v Rimu itn. Kupila sem si 4 kurte (tiste dolge srajce, ki so videti kot obleke). Slabo vest sem preložila na pozneje.

Ampak to še ni vse. Potem sem stopila še kakšnih sto metrov nazaj po rue Romain Rolland in si pri Radžastancu kupila uhane, ki so tako težki (imajo vdeleno neko skalo, ki ji je on – lažnjiva krota – rekel semi-precious stone), da jih bom bolj redko nosila. In bolj

malo časa na dan, ker sicer mi bojo ušeska kmalu segla do ramen. Sicer pa je bil simpatičen, se je hotel na veliko pogovarjati in je stresel nekaj žolča na Auroville, kar mi je bilo seveda všeč.

A tudi to še ni vse. Potem sem šla na kosilo v hotel Ajanta Sea View, za katerega v Lonely Planet pravijo, da ima najlepši razgled v Pondyju. In sem naročila zelenjavni birjani (zelenjava z rižem) in dobila kurjega, ga pol pojedla, pol pa dala – ne da bi trenila z očesom – zaviti za domov, za večerjo. Natarak mi je ponosno povedal, da je kristjan, in me vprašal, kaj sem jaz. No? Kaj bi rekli vi? In ker so oglaševali kapučino, sem naročila še tega (ha, prav mi je, kozi neumni, dobila sem tisto brozgo iz avtomata, ki jo včasih kupim v pritličju Kersnikove).

In potem sem se prešerne volje vračala čez svojo vas domov in je na cesti krošnjar prodajal obročke (zapestnice) in sta dve punčki gledali in sline cedili in sem še njima kupila zapestnice, tako da smo bile v tistem trenutku in na tistem kraju že tri zadovoljne ženske. Prav fajn je bilo. Punčki sta mi povedali, da sta stari 12 let, pa sem mislila, da 8. Pa nista bili videti podhranjeni in ena je govorila malo angleško, kar pomeni, da hodi v šolo.

Cunami in plaže okoli Pondyja

Plaže so tri, vse tri na predelu, ki ga je prizadel cunami. Kar pomeni, da hiš, ki niso bile zidane, ni več, oziroma so jih zdaj na novo postavili. Plaže so si precej podobne, zelo slikovite, mivka, školjke, veliki valovi, ribiški čolni in mreže – pa precej neuporabne za plavanje. Lahko se mečeš v valove, da bi pa plaval, pa ne gre tako, kot smo navajeni. Ob cesti so naselja, ki jih je država zgradila za žrtve cunamija. Je prav nenavadno gledati te urejene male hiške, postavljene v vrsto in »spedenane« po enem kopitu, ki nimajo nič skupnega z vami, ki so si jih na novo postavili domačini sami. V vsaki od teh vasi je bilo nekaj 10 mrtvih. Dve »plaži« (Serenity, Quiet) sta javni, vsakdo lahko gre tja. Domačini nimajo radi »oblačilno sproščenih« zahodnjakov, pa tudi kopajo se ne. V morju lovijo ribe, se ga bojijo, kot vsi pravi ribiči, in ga častijo. Quiet je hecna reč: je plaža, levo od nje pa je takoj vas, moški se milijo pri pipi sredi vasi, ženske hodijo po vodo, prava ribiška vas, ob 3h zjutraj grejo s čolni ven, ob 8h so nazaj in že so tu preprodajalci, ki ribe razvozijo naokoli. Zadaj za plažo (za recimo, 20-metrskim pasom mivke) pa se razteza *Quiet Healing Center*, ki spada k Aurovillu. Ja, spet Auroville. To je v resnici hotel višjega razreda s spedenanim vrtom, celokupno ponudbo »skrbi zase« (!), se pravi masaže take in masaže drugačne, pa druge telesne uživancije. Receptorke (gospa Gabi iz Frankfurta, ki je tu že 24 let) se ves čas smehljajo. Smeljaj za smehljajem, kot da bi bili malo »mentaly deprived« – v

Hindu prebrala, da se zdaj tako reče. Vendar plaža ni zajeta v ta Center in greš lahko nanjo. Kar pa ne velja za tretjo plažo, ki se ji reče Repos. Rikšamen me je opozoril, naj rečem, da sem stanovalka Aurovilla. In res je na vhodu tabla, ki dovoljuje vstop samo Aurovillcem in njihovim gostom. Smo rasisti ali ne: nihče me ni vprašal nič in mirno sem šla noter, čeprav jih je bilo kar nekaj na vratih, ki so bili tam samo zato, da bi ne-Aurovillcem (beri: Indijcem) preprečevali vhod. Tam je dišalo po beli kavi in po svežih rogljičkih (pariški vonj) in ljudje so sedeli (na stoličih, takih plastičnih, kakršne vidiš po vsem svetu) in kramljali in se dobro imeli. Še en raj z napako. Sem malo poslikala in » naredila intervju« s čuvajem (3000 rupij plače za 8 ur, vse dni v mesecu); je vesel, da ima delo, pravi, da se stvari spreminjajo, da so Indijci včasih zelo slabo prenašali evropske navade, zdaj pa jih prevzemajo, torej tudi to, da se hočejo mladi kopati, in sicer na svojih plažah, na katere jim ne bo nihče oviral dostopa in kupoval njihove zemlje, in da bojo po njegovem morali Aurovillci enkrat spakirati in oditi. Da bo centralna vlada (v Delhiju) videla, da to ne gre, in ker je zelo močna – to so njegove besede – jim bo rekla, naj grejo. Baš. (To je moj komentar.)

Lov na komarje

Odkrivam skrivnosti svojega značaja: lovsko strast. Kupila sem si poseben lopar (videti je čisto tak kot lopar za badminton), ki pa v ročaju skriva baterijo, ta pa je povezana s strunami na reketu. In potem pride lepota: sediš, okoli glave ti začne brenčati ena zoprna mala reč (komar), ti pa lopar v roke, lop in že je pečenka. Za ušesa tako prijetno zacvrči, vsakič ko katerega ujameš. Kruto, še zlasti, če pomislite, kje sem – navsezadnje je komar lahko čigava stara mama. A kaj, ko jih je z loparjem težje loviti kot tigre. Pismo, so hitri! Mislim, da mi ostane – zdaj ko sem kupila celo dišeče palčke, ki da preganjajo komarje (dober štos!) – samo še to, da se dam v lotusa in govorim oooooooooooooooooooooooooooooommmmmmmmmmm.

Ciklon in državni riž

Sicer pa imamo zdaj pri nas »ciklon« – to ni hec. Ščije že dva dni tako, kot bi slapovi padali z neba. Hiše se podirajo, ker so iz blata in palmnih listov, ljudje umirajo. Šole so zaprli in v *The Hindu* sem prebrala, da je država ribičem, ki ves teden niso mogli na morje, obljubila 5 kg riža (na družino). Sem se, oborožena s slovenskimi izkušnjami, spraševala, ali bo in kdaj bo izpolnila obljubo – pač v stilu siceršnje učinkovitosti (držav na splošno in Indije posebno). No, in kaj vidim naslednji dan – po naši ulici pelje od hiše do hiše tovornjaček, poln riža, in vsaka hiša dobi vedro riža. Brez birokracije, brez papirjev, enostavno in učinkovito.

V Sloveniji bi ta riž dobili čez par let.

Volontariat

Mislim, da sem že nekaj omenila na hitro, da sem bila v NGO, ki se ji reče Volontariat. Vodi ga Belgijka, Madame Madelaine, babnica pri 70 i kusur, v svetlo modrem sariju z rožicami v laseh, govori tiho, je pa ostra ko britev in se jo vsi bojijo. V njihovo delovanje spadajo: kosi-la za šolarje iz okoliških šol (moram preveriti, ampak mislim, da je rekla, da skuhamo 1800 kosil na dan), dom za stare (nekaj sob, zelo bazičnih, pa skupna soba s TV), jasli, dva vrteca, večerna šola (neke vrste dopolnilni pouk) in prostočasne dejavnosti, mizarska delavnica z

delavci in fanti, ki so tam v uku, tkalnica, ki zaposluje gobavce, šivilstvo za revne ženske, ki šivajo grozno luštne reči in štikajo prte in take reči ... In seveda, da ne pozabim, 16 km iz Pondyja imajo kmetijo, kjer pridelajo skoraj vso hrano za svoje »naselje«. Tam živijo tudi sirote s svojimi adoptivnimi starši, ker Madame Madelaine pravi, da je za otroke, ki so tako trpeli, dežela z živalmi in naravo najboljše okolje, da pridejo k sebi. In pri delavnicah ima še en dom za ozdravljene gobavce, ki jih – potem ko jih spustijo iz bolnice – nihče noče, ne družina, ne noben drug, in nikjer ne dobijo dela. Stigma gobavosti je še vedno huda (zdaj

ji dela konkurenco AIDS). Sem jih videla, so brez prstov, brez nosu ... z velikimi madeži na koži brez pigmenta. Ima več ko 200 zaposlenih. Gospa pobira revščino s ceste. Mi je pravila o neki prostitutki, stara je 22 let in ima 4 otroke in AIDS; vzela jo je k sebi, potem je pa ta ženska sosedom z vrvi za obešanje perila ukradla perilo ... je bil cel cirkus, ampak Madame je zgladila spor, vrnila perilo in dala denar, da niso poklicali policije. Njen komentar: poor girl, very very poor, doesn't have luck in her life. Sem pomislila, da mogoče komentira neuspelo krajo, ampak najbrž ni bilo to ... Sem se zmenila za intervjuje in da mi bojo pomagali pri stikih v bolnici za gobavce. Našla sem prevajalca, ki me bo drago stal (100 rupij na uro). Malo mi je dišalo po cerkvi, sem gledala naokoli za križi, pa sem videla samo Gandijevo sliko. Že to, da NGO-ji delajo, kar bi morala vlada, težko gledam, da pa še evropske cerkve na tak način pridobivajo duše, mi pa res ne leže.

Auroville, še enkrat

Italijanski prijatelji so mi rekli, da moram nujno srečati Jacquesa (v Aurovillu smo vsi na ti, jasno!). Jacques je Francoz, kot pove ime, in dela hecne reči. Eno je ergometrično zobarjenje: z Japonci (spet oni, a niso od hudiča?) je skonstruiral tak stol, da so srečni pacienti in zobozdravniki (ti imajo menda hude težave s hrbtenico). Pacient leži na mizi, zobar pa sedi za njim na stolu, podobnem »spinalisu«, in ima njegovo glavo skoraj v naročju. No, ampak tisto, kar naj bi me impresioniralo, je bilo tole: ima nekakšno šolo, v kateri ženske iz okoliških tamilskih vasi pripravljajo za zobarske medicinske sestre, ki potem po svojih vaseh učijo ljudi ustne higijene, pa tudi odkrivajo začetke kariesa, ga ročno odstranijo (brez elektrike!) in potem luknje zalijejo s posebnimi zalivkami, ki vsebujejo fluor (onemogoča širjenje kariesa). Pravi, da je to dober model za ves (ruralni) tretji svet, ki nima možnosti za normalno zobozdravstvo (ni elektrike!). Je del tima, ki to idejo širi čez WHO. Pravi tudi, da ima v Indiji 50 odstotkov ljudi popolne zobe, da pa se zdaj z novo prehrano to počasi spreminja. No, ta del mi je bil všeč, manj potem to, ko sem videla, da ima dve kliniki, eno za Auroville in eno za Tamilce iz okoliških vasi. Sem vprašala zakaj, pa je rekel, da to vsi novinarji vprašajo (ja, ja, se predstavljam včasih kot novinarka, ker so potem vsi prijazni in govorijo z mano!!!), ampak z domačini da je težko, da so naročeni, pa ne pridejo, da se ne da držati pravega nivoja higijene. No, se nisva čisto strinjala, jaz sem rekla, da je to rasizem, on pa, da nimam pojma.

Potem sem šla še malo naokoli po Aurovillu, kjer živi Andre (z akcentom na e) in njegova indijska žena, in še nekaj družin (vsi v zelo posebnih, finih hišah), in imata šolo z imenom *New Creation School* – za otroke iz vasi, torej Tamilce. In dom za sirote in bazen. Sem bila na soboto, ko ni šole, je pa imela neka nora Francozinja ure risanja za nekaj teh otrok. Je bilo simpatično, ker so mulčki tako navihani, ona pa je z njimi zelo fajn. Auroville (vzdih!).

Tukaj je očitno vse: nekaj dobrih projektov in cel kup new agea, ampak nekaj je bazično narobe: ne moreš jesti čokolade pred nekom, ki je lačen, in se delati, da je to duhovnost. In to je to.

Marx in azijski produkcijski način

Torej, s Prabhakarjem sva si šla v nedeljo ogledat namakalne sisteme. Njega kot antropologa sicer zanimajo druge reči v zvezi z njimi (zakaj vsi govorijo, da je nemoralno saditi na zemlji vodnih zbiralnikov, pa se vendar vsi, ki imajo moč, ko voda odteče, zagrebejo za to zemljo in na njej hitro posadijo riž). Mimogrede: zakaj se

takega namakanja niso izmislili tudi pri nas. Naši kmetje vsako leto jamrajo, da je bilo preveč dežja ali pa suša. Tam imajo že 2000 let namakalni sistem, ki funkcionira po vsej južni Indiji ko šus. In sicer gre takole: v velikanske zbiralnike lovijo vodo (deževnico ali pa iz rek), ki jo potem distribuirajo po manjših zbiralnikih in potem še po manjših in potem po kanalih do polj. Vse to prav dobro funkcionira. In to sva si šla ogledat. Kar je seveda v redu, le da sva to počela na motorju po luknjastih cestah Tamil Nadu. In takale vožnja z veliko pihanja in rukanja mogoče ni tisto ta pravo za eno ledvično delikatno misis ... Je pa zanimivo. Tudi tam so po vaseh ženske, ker je bila nedelja popoldne, tako kot v moji vasi sedele na tleh in igrale neko igro, podobno Človek ne jezi se. Je bila ena noseča, pa sem rekla Prabhakarju, naj jo vpraša, ali bi rajši punčko ali fantka. Je rekel, da sem koza zmešana (mogoče malo bolj vljudno), da se v Indiji tega ne sprašuje. Saj je vendar jasno, da fantka. Hčere so »breme«, sinovi pa »dobitek«. No, pa saj sem to že vedela. Nisem pa vedela, da so ženske tudi stigmatizirane, če rojevajo hčere – češ da niso nič prida.

Pizdunski študenti medicine

Mislím, da doslej nisem omenila štrajka študentov medicine, ki je kar nekaj dni polnil časopise. Skratka, država se je glede na stanje zdravstva (zdravje in zdravstvo revnih in na podeželju je na psu, vsi zdravniki pa hočejo biti v velikih mestih in v nobel bolnišnicah in imeti še bolj nobel privatne klinike) odločila, da zadeve malo zboljša tako, da študentom ne da diplome, če ne grejo za eno leto na staž na podeželje. Študenti pa na ulice, in ker so močan lobi (medicine ne

študirajo sinovi beračev), so prisilili ministra za zdravstvo, da je umaknil oz. ublažil svoj predlog. Ko bi videli to zdravstvo, bi bili 100-odstotno na strani države, verjemite!

Kako najti in izbrati okvir

Jutri grem spet delat intervjuje s starimi v zavetišče/dom za stare; prejšnjič sem jih pofotkala. Dala sem narediti slike, potem pa se je začela moja trnova pot iskanja okvira za poročen par, ki mi je posebno prirastel k srcu (hotela sem jima podariti njuno sliko v okviru). Bil je vroče za popizdit, in ko sem končno našla na tržnici ljudi, ki delajo okvire, sem mislila, da se mi je prikazala Marija – ampak jok, oni so rekli, da imajo kosilo, drugi, da rabijo eno uro, da ga naredijo, tretji naj priden čez en dan. Še enkrat povem, bilo je res vroče – ura je bila okoli 2h. Potem sem jih poslala v tri krasne in iskala naprej, šla celo v nobel štacune, na koncu pristala v eni, kjer so imeli okvire. Izbira je bila za crknit, vse plastično ali zlato. Sem vprašala prodajalko, katerega bi ona kupila. In je pokazala takega, ki je bil plastičen in zlat hkrati. In potem sem ga kupila, jasno. Držati se moram domačinskih estetskih kodeksov, a ne?!

Gospodinjstvo pa tako

Džizus, kako je vroče (čeprav je zdaj že par dni bolj ali manj oblačno in na BBC weather pravijo, da imamo 27 stopinj, no, če oni tako mislijo). Ne vem, ali je vreme krivo, toda po gospodinjski plati sem popolnoma odpovedala. Razen čaja si ne skuham doma ničesar. Zadevo sem še izpopolnila – doslej sem kupovala vsaj pomaranče in sem si zjutraj stisnila sok, zdaj pa si kupim sveže stisnjen sok na cesti. Danes sem si privoščila takega iz granatnih jabolk, imajo pa še – no, naj se vam cedijo sline – sok iz lubenic, pa guav, pa ananasa, pa papaj, pa še kakšnih dvajset ... Ajajaj, pa še Krishna Sweets sem odkrila, trgovino z marcipanom vseh barv in dodanih okusov.

Po kosilo/večerjo grem v glavnem v kakšno vege restavracijo in kupim take-away obrok, ki je navadno tako velik, da ga potem jem 3 dni (za kosilo). Obstaja nekaj, čemur pravijo special meal, to je riž (za cel teden), juha in cel kup večjih in manjših zelenjavnih omak, pa seveda čapatiji. Pa še marcipanovo kocko dajo za povrhu. Ali pa kupim dvojni idli (oni to jejo za zajtrk!, 29 rupij – ha, se sprašujete, kako lahko enojna porcija stane 14 rupij, dvojna porcija pa 29; kdor vstopaš v Indijo, pozabi na zahodno logiko; idli so cmoki iz riževe in lečine moke plus spet omakice in juha) in ga imam – kljub apetitu – potem za dva dni. Najraje pa grem v eno majhno restavracijo (ha!, špelunko), »Gratitude«, se ji pravi, ki je grozno fajn, lastnica je ena Keralčanka, ki tolče vse jezike sveta, no, skoraj, zelo simpatična, sin ima raka in se matra z zdravljenjem ko Kristus. Gostje so študentje, ki se pridejo v Pondy na Alliance française učiti francoščino, in se zelo radi pogovarjajo z mano po francosko. Zdaj hodim k njej na kosilo ali pa si hrano v tiffinu (menažki) prinesem domov. Pripravi odlično ribo!

Ta hrana je v redu, verjetno vi ne bi dol padli, ampak meni je zelo všeč. Res pa je, čez pečenko in tenstan krompir ga ni. Ker pa smo v Pondyju svetovljani, imamo tudi picerije in francoske restavracije itn. To ostane za tisti čas, ko bojo obiski, še zlasti ker tamaladva gotovo ne bosta marala pekoče hrane.

Za večerjo jem sir in prepečeneč (se mi ne da skrbeti za svež kruh) in jogurte in sadje in oreške vseh sort. In čokolado (ja, Lindt se dobi, tudi tisti 85%). – Ne, ne bom shujšala.

Vse to kupujem v samopostrežni trgovini, kjer so na vhod pravkar postavili pravega rdečega božička in pritrdili velik napis HAPPY CHRISTMAS. Da dol padaš. Kupujem tukaj zato, ker je

enostavneje: stvari poznaš, ni ti treba barantati. Je pa res, da tu poleg turistov kupuje srednji sloj. Zelo bogatih tako nikjer ne vidiš (že zgornjega srednjega sloja ne), revni pa si teh reči ne morejo privoščiti. Kupujejo v svojih trgovinah, ki so cenejše, saj so cene za riž, olje, kerozin itn. subvencionirane. Ste vedeli, da imajo sistem bonov za osnovna živila (kot v Jugi po vojni)? To moram raziskati.

Usha

Kot se najbrž spomnite, je skupaj z najetim stanovanjem prišla tudi Usha, Usha ma/Ushama, nikoli ne vem, včasih pišejo te *ma* in *ji* itn. skupaj, včasih narazen. Usha, torej. Najprej je bil popoln nesporazum. Rekla sem ji, da ji ni treba hoditi, ona pa v jok, da ne, da mora priti. Pokazalo se je, da se boji, da bi bila ob službo, torej zaslužek. Ko sva to razčistili in sem ji dala njen mesečni obrok, je rekla, da bo vseeno prihajala, in to zjutraj. Zdaj pride vsak dan za pol ure in potem skupaj zajtrkujeva, jaz svoj zeleni čaj, ona svojega »indijskega« (čaj, mleko, kardamom in veliko sladkorja kuhaš skupaj do mehkega). Ni mogla verjeti, kaj jaz pijem! Ima moža (starši so ji ga zrihtali, ampak slabo, pravi, ker pije), hčerko, ki je stara 30 let in je pravkar imela abortus (sem jo videla, je tako drobcena, da ni čudno, da ni zmogla nosečnosti), ki pa se je poročila »iz ljubezni« in zato ni bilo treba dati dote, pa še

oba mlada živita pri njej (ne pri njegovih starših, kakor zahteva navada), v hiši živijo še njena sestra, ki je vdova, pa njeni otroci, pa še ena sestra, ki je imela paralizo in je invalid, in njeni otroci, pa njena mama – skupaj 16 ljudi in 3 psi. Reden denar prinaša samo Usha, ostali včasih kaj malega zaslužijo. Potem ko pojeva zajtrk, gre k neki družini in za 12 evrov na mesec dela vsa najtežja dela. Ena nečakinja in en nečak hodita na kolidž (administrativni oz. električarski), mali v osnovno šolo. Pri vsem tem imajo TV in vsaj eno kolo (punca, ki hodi v kolidž). Vse to sem zvedela čez prevajalca, midve bolj govoriga z rokami in se reživa in pije čaj.

Ushi sem kupila sari za novo leto, sva ga šli skupaj kupit, in to z avorikšo, kot ta veliki. Po moje je šla že sama prej malo gledat te sarije, ker je točno vedela, kaj hoče, naravnost do tistega pulta v trgovini je šla, kjer so imeli take, kakršnega je potem izbrala. Ubibože, kakšnega! Prodajalci so trdili, da je svilen, krote lažnive trgovske, bila je čista plastika z veliko zlatega, ampak jaz nisem imela srca, da bi ji to rekla, ker se je tako veselila. No, zdaj ima »svilen« in zlat sari za poroko, nečak se ji namreč poroči januarja v Chennaiju in vsa familija se veselo pripravlja na žur!

Povabila me je k sebi domov. Šla sem v Krishna sweets po marcipan – moje darilo njim za (naše, ne indijsko) novo leto. Ushina hiša je dobrih 5 minut od mene, sezidali so jo pred par leti, prej je bila lesena in pokrita s palmovim listjem, stoji pa na zemlji, ki je last templja, tako da templju plačujejo najemnino za zemljo. Sprejeli so me kot angleško kraljico, prinesli v vežo (edini) plastični stol, tak, kakršne imamo v Meragu in po vsem svetu, me posadili nanj, poslali enega od otrok po sok v trgovino, mi ponudili eno »miško«, polnjeno z zelenjavo, vsi pa so stali okoli mene, si šepetali, se hahljali in se kar dobro zabavali. Ena punca in en fant govoriga malo angle-

ško, tako da so mi povedali, kdo je čigav in kdo kam spada pa take reči. Jaz sem rekla, da imajo lepo hišo, in oni so rekli, da so srečni, ker sem jih obiskala. No, Ushinega moža, ki je pijanec in ki jo občasno nabuta (»pa nič ne rečem, ker če kaj rečem, me samo še bolj«), ni bilo. Edini, ki je manjkal. In potem sem popila in pojedla in prinesli so tri vrtnice in rekli Happy christmas. In jaz sem tudi njim zaželela srečno novo leto in šla. Bilo je fajn, ampak čisto surealistično.

Težave s tamilščino

Sem pozabila povedati: tisto Ushino nečakinjo, ki hodi na kolidž, učim angleščino, po eno uro na dan, pa slabo kaže. Tamilščina, ki je njena podlaga za učenje jezikov, očitno nima glagola biti in sploh mora biti z glagoli nekaj zelo drugače. Poskušam s ponavljanjem kaj doseči, ker je njeno znanje preslabo, da bi ji lahko kaj razlagala. Pa kaj, ko ne znam tamilščine! V Ljubljani sem si naročila nekakšen priročnik, a je zelo neuporaben, slovar pa še bolj. Sem opustila idejo, da bi se učila tamilščine, neindoevropski jezik je, pa še za tako kratek čas je vse skupaj preveč komplicirano. Znam pa nekaj bistvenih besed, recimo, »kosu« je komar ...

Benazir

Sicer pa v našem koncu sveta pobijajo predsednice, mar ne? Tik preden je umrla, je v govoru ponosno citirala svojega očeta, ki je rekel »Tudi če bomo jedli travo, bomo imeli atomsko bombo ...« Časopisi so polni njenega življenja in smrti, Benazir to in Benazir ono, Sonjo po mojem hudo skrbi, pa druge (politike) tudi. Amartya Sen je imel v Kalkuti spet en govor, kjer se je zavzemal za nacionalno identiteto, češ da je boljša od drugih, verske, skupnostne ali etnične. Hudič že muhe žre.

Ste opazili, da neham pisati emejle, brž ko pride kakšen obisk iz SLO? Ne, ne, ne, nimam domotožja, samo časa nimam, če so ljudje okoli. Zato niste in ne boste izvedeli nič o indijski prelepi kulturni in naravni dediščini in, zabavno, indijskem turizmu. Pa bi prišli in videli na svoje oči.

Vmes še Kolkata

Choomki že dolgo nisem videla, zato sem se odločila – grem v Kolkato. Že na poti z letališča sva načeli Nandigram (kraj je zdaj znan zaradi upora proti Special Economic Zone (SEZ); policija je, ne da bi z očmi trepnila, streljala na demonstrante). Pogovor je bil malo mučen, ker Ch. sicer ni hotela zagovarjati »svoje« (no, že dolgo živi v Ameriki, zato bolje družinske) stranke, CPI(M) – »m« je za marksiste – jo je pa seveda strah, da bo Nandigram na naslednjih volitvah odnesel levo vlado. In potem ne bo ene SEZ, ampak sto. Levica je, odkar je od leta 1977 kontinuirano na oblasti, naredila marsikaj dobrega, še zlasti v primerjavi z drugimi indijskimi državami (zemljiška reforma!!!). Če bo šlo vse to k vragu, res ne bo dobro – malo me je matrala nostalgija ... Levi intelektualci komunistom zamerijo, ker so podprli zakonodajo v zvezi s SEZ (tudi v zveznem parlamentu), polemike pa so precej nesrečne: ali kmetijstvo ali industrija, in če industrija, ali »razvoj« ali korporativna industrializacija. Ljudje pravijo: bengalska (leva) vlada se je uprla centru, ko je šlo za zemljiške reforme, zakaj se zdaj ne more (noče) neoliberalnemu modelu industrializacije? Bengalija me zanima. Moram še priti.

Hiša je impresivna. Sem vprašala, od kod denar? Odgovor: Zemlja, seveda. Premoženje je bilo, dokler je bilo, torej staro. Potem pa je konec sedemdesetih Choomkin oče, nekaj časa

član vlade in član ck-ja, dal zemljo za zemljiško reformo, tako da zdaj z materjo živita od njegove penzije, precej skromno, čeprav se ta skromnost seveda nanaša na bivšo aristokracijo, ne na reveže (za naše pojme je ta skromnost bizarna, po eni strani res velika, po drugi pa čisto nič, ampak to je Indija in delovna sila je poceni). Hiša, ma kaj hiša, palača, je zato razpadala, dokler ni Ch. brat, uspešen poslovnež (ha!), plačal prenove. Polno je knjig in lepih reči in portretov žensk, ki so bile pisateljice ipd. Ena gospa na eni stari sliki ima očalca!

Gospod Roy (Ch. oče) se je, čeprav je na pogled krepak gospod, pred časom ulegel v posteljo in izjavil, da je živel že zadosti dolgo. Da so bili njegovi predniki pri tej starosti že vsi mrtvi. Da mu to, kar se zdaj dogaja, ni všeč, in da ne ve, zakaj bi to še naprej gledal. Iz svoje sobe gre le izjemoma (meni na čast je prišel enkrat na kosilo v jedilnico). Pač pa včasih koga sprejme in je novinarju, ki ga je prišel intervjuvat, na vprašanje »Kaj mislite o komunizmu, zdaj ko je propadla Sovjetska zveza?«, odgovoril: »Isto kot prej, samo še bolj prepričano.«

Kuhinja je neverjetna, podobna črnim kuhinjam iz nekdanih prleških kmetij. Ne bi verjela, če ne bi videla, še zlasti ven tolče v primerjavi z drugimi deli hiše/palače. Kuhar se je lani zelo zadolžil, ker je omožil hčerko, letos pa se bo poročil sin in nevesta bo prinesla denar v hišo. Sem ga vprašala, zakaj se rajši niso zmenili, da bi se eni in drugi doti odpovedali, pa je rekel: You city folk, you don't know a thing. Ste opazili, ni me dal med tujce, ampak med city folk!? Poleg njega se po hiši premika še cel kup ljudi (delitev dela: eden kuha, eden nakupuje, eden pometa, eden zjutraj skuha čaj, eden vozi prastarega ambasadorja ...), ki živijo na strehi (Aswany, *Jakubianova hiša*). Gospod Roy tako (s sinovim denarjem) skrbi za »svoje« vaščane – ti v Kolkati, pri Royevih na strehi šparajo za dote (za svojo ali za hčerino ali ...).

Mesto je živahno, rečni ghati zanimivi, ljudje se umivajo v reki, v kateri ni žive niti ene ribice več, zrak onesnažen za umret, pod vsakim večjim drevesom pudža, knjigarne svetske, univerza je imenitna, na Gender Studies na Jadavpur University sem spoznala super ljudi. Res moram še priti. Zanimivost: sredi velikanske Kolkate sem v neki restavraciji naletela na Zmaga Šmitka (etnologa). Pa sva seveda rekla, kako je svet majhen. V restavraciji pa sem bila zato, da bi se z Mihirjem pogovarjala o Čehovu (Čehov ni bil moja izbira. Od kod Bengalcem ta obsesija z njim? Če sem prav razumela, je celo sedanjí predsednik vlade ljubitelj literature, pesnik in prevajalec – so rekli, o ekonomiji nima pojma, ampak je pa strokovnjak za Čehova!). Mihir je obljubil, da me bo peljal, če še pridem, po vaseh, kjer se dogaja Banerijjeva *Pesem ceste*. Malini ni bilo, ker je članica ck-ja in so imeli že kdove kateri sestanek zaradi Nandigrama. Ja, tukaj so dobro zavozili.

Ja, in materi Tereziji so v nulo prenovili hospic. Videla z lastnimi očmi, ampak od zunaj.

Indijo čutiti na koži

Že v Ljubljani mi je rekel Bojan, da moram v Kalkuti v Kalin tempelj, če hočem Indijo »čutiti na koži«. Takrat nisem čisto dobro vedela, kaj je mislil. Zdaj vem. Priprave so trajale skoraj ves teden. Ch. se je režala in govorila, da je religija v Indiji vražjeverje in politika ne pa duhovnost in da so templji kraji za moljenje denarja. Citiram: Najprej plačaš, da prideš noter (ta denar

naj bi šel za vzdrževanje zgradbe), potem plačaš, da te duhovniki porivajo, suvajo, nadlegujejo – in pravijo, da je to pudža. Duhovnik vzame nekaj cvetja in zelenjave, jih vrže v božanstvo in glasno zrecitira nekaj sanskrtskih verzov. Potem ti dajo nekaj ovenelih rož in sladkarij za domov in temu rečejo prasad. Sladkarije je božanstvo blagoslovilo, in če jih boš jedla, boš zdrava, srečna in lepa ... Konec citata. No, da skratim, Ch. je rekla no way; za žrtev/mojo spremljevalko je izbrala svojo mater (njo navaja kot zgled za tezo, da je v Indiji religija vražjeverje. Gospa je ateistka, ampak gre vseeno 1 x na leto, »za vsak slučaj«, v Kalin tempelj, da se ne bi njenim otrokom kaj zgodilo). In tako je Ch. mama poklicala nekoga, da je telefoniral nekemu, ki je zrihtal nekoga, ki je uredil pri nekom drugem ... in tako lepo po vrsti. Vse to zato, ker je bil v času mojega obiska Kalin praznik in je bil tempelj primerno oblegan in se torej ni dalo priti vanj. Pa še nehindujka sem ... Kljub temu da smo šli v tempelj skozi VIP vhod (častna beseda, tako je pisalo), je bila gneča nepopisna, tako smo bili stisnjeni, da nisi videl, po čem hodiš (bljak), domnevam pa (upam), da sem hodila po prej omenjenem ovnelem, zgnitem cvetju in zelenjavi, vsaj čutiti je bilo tako. Porivanje, suvanje in vse ostalo je bilo natanko tako, kot je opisano zgoraj. Faloti so od mene hoteli 500 rupij, ki jih nisem imela, a tudi če bi jih imela, bi jih raje dala prvi beračici na ulici – ne njim. Potem sem se pri izhodu izgubila, a – kot vidite – sem se našla.

Choomki, resnici na ljubo, vsi templji niso taki. Ampak ta je res nekaj posebnega.

Smrt in vrtnice

V svoji vasi sem lahko opazovala, kako je, če kdo umre. Umrla je ena stara teta, potem so zaprli cesto in pred hišo na cesti postavili baldahin, pod njega pa krsto (odprto) s pokojnico, ki je bila pokrita z rožami, razen obraza seveda. Zraven je bila godba (5 moških z bobni) in cel kup žensk, ki so sedele naokoli. Recimo 50. V glavnem so živahno čvekale med sabo, nekaj jih je glasno jokalo (podobno našim naricalkam?). Sem vprašala enega tipčka, ki je stal malo stran, kakšni so pogrebi. Rekel je, da v njihovi skupnosti, čeprav so hindujci, mrtveca pokopljejo, ne sežgejo. In ko sem vprašala glede pogrebcev, je rekel, da grejo za pogrebom, se pravi od doma do pokopališča, samo moški, le nekaj najožjih sorodnic lahko spremi krsto kakšnih 100 m, več pa ne.

Enkrat prej sem videla, kao je šel mimo mrliški avto s krsto, ob obeh straneh pa so hodili mladi moški, ki so trosili liste vrtnic. Bom tvegala in rekla, da je bil gotovo pogreb moškega, ženska si po mojem ne zasluži vrtnic.

2007/2008

Novo leto je tukaj antiklimaks. Razen tujcev, ki so noreli po promenadi in dragih hotelih, je bilo nekaj raket, ob 1h so že vsi spali. Na 1. januar so bile vse trgovine odprte, časopis je priletel na moj balkon kakor vsak drug dan in budnice iz mojega templja so se huronsko oglasile v tistem bizarnem času, ko ne veš, ali si se že zbudil ali še nisi zaspal. Od nekega gospoda, ki je skupaj z mano potrpežljivo čakal v banki, sem izvedela, zakaj budnice. Ljudje hočejo v času okoli pongala (velik praznik žetve, 4 dni, riž, žur, okrašene krave) namreč zbuditi Lorda (katerega, ko jih je toliko?) in da bi ga spravili v dobro voljo, naštevajo njegova dobra dela. No, del je veliko in kot kaže, ima Lord trden spanec, budnice so zelo glasne ... In vrtijo jih samo od pol 4. do pol 5. ure zjutraj.

O cenah in bolnih očetih

A sem že kaj pisala o relativnosti teoriji cen? To je seveda najbolj vidno pri avto-rikšah, ampak zadnjič me je presenetil nekdo, ki je prodajal zemljevide. Dan prej sem ga kupila za 100 Rs, ta pa je hotel 250 Rs. Ko sem mu razložila, da to pa vseeno ne gre, je znižal na 150, potem sem jaz rekla, da zakaj bi dala 150, če lahko dobim tak zemljevid za 100. No potem sva pristala pri 110, ker je njegov oče seveda umrl, če pa še ni, pa bo, ker je v bolnici, pa nima denarja, da bi ga šel obiskat, pa otroci so lačni, pa nimajo za šolo ... Tole z očeti je sploh hec: zadnjič me je šofer rikše (sem ga večkrat poklicala, zdaj ga ne več, ker je bil enkrat pijan, pa sem zgubila živce; kdor pozna indijski promet, že ve, zakaj) vprašal, ali mu posodim 1000 Rs, ker oče umira v bolnici. Pa bi mu jih dala, ne posodila, častna beseda, če bi rekel, da umira mama, tako mu jih pa nisem. Tudi Stephen, prevajalec, ki je seveda (ime!) kristjan, 25. decembra ni mogel priti, ker je obiskal očeta v bolnici ... Tle indijski očetje so res veliko bolni.

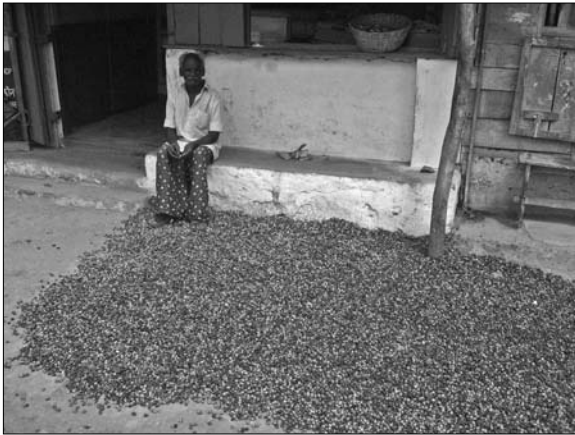
Dalmatia way

Zadnjič grem tako lepo zlagoma po dalmatinsko domov, malo čez 5. uro pa zagledam eno gospo (ne najmlajšo) v kratkih hlačah. Skoraj me kap šusne, ampak čez par metrov še ena in potem še in še ... ja, pa na glavi so imele zavezane ene take turbane (skromne) iz belega bombaža. Kroj hlač je bil tik izpred vojne (2., svetovne), moja mama je imela tudi take. Vse so bile že kar v letih in vse so dirjale v eno smer. Takrat je pribremzal mimo nekdo na motorju, očitno Evropec, in sem ga vprašala, kaj zaboga je pa zdaj to. Se je zelo zabaval in povedal, da grejo gospe k telovadbi, da so iz ašrama Sri Aurobindo in da telovadijo v isti opravi že 50 let. A si lahko predstavljate?! V južni Indiji, kjer so vse ženske še zdaj v sarijih, tele babnice iz ašrama letajo naokoli v kratkih hlačah. Zdaj je bilo tudi jasno, zakaj tak prisrčen kroj hlač. Potem mi je pojasnil, da je bila Mati (Mother, to je tista, ki si je izmislila Auroville in je bila duhovna partnerica – tako piše! – Sri Aurobinda) zelo napredna in je hotela, da so ženske sproščene (hja, pa res!), in da je zagovarjala zdrav duh v zdraven telesu in take reči. Bom vzela fotič in jih bom pofotkala, če bojo pustile. Včasih vprašam, ali smem, pa rečejo ne. Recimo, zadnjič sem pofotkala ene ženske, ki so nosile na glavi opeke, medtem ko so moški opeke samo nakladali v košare, pa je prišel en tip in me je napizdil. Ali pa v porodnišnici: je bila ena taka luštna mama s punčko, staro 3 dni, ki ni mogla odpreti oči (pozneje so mi rekli, da novorojenci dobijo vnetja, ker jim po porodu ne dajo v oči tistega zdravila proti vnetju v kapljicah, ki jih dobijo naši), ona je bila za to, da jo slikam, pa je takoj prišel zraven njen mož in rekel, da ne dovoli.

Ko to tamo pjeva v Nilgiri Hills

Začelo se je, ker sem brala, da ima Indija probleme s pridelavo čaja, in sem s tem težila Prabhakarju. Predlagal mi je, naj grem v Nilgiri Hills (središče južnoindijskega čaja) obiskat njegovega prijatelja – župnika!!!, ki pa da mi ne bo težil, ker da mu je (on, Prabhakar) že povedal, da sem zadrta ateistka – če so mi tako všeč čajne plantaže. Da on sicer misli, da je to ena fucking monokultura, ki je uničila njihove najlepše gozdove, ampak naj kar grem in si sama pogledam.

Potem se je nadaljevalo z avtobusno vožnjo, pravzaprav že z rezervacijo avtobusnih kart. Na postajo sem šla že popoldne, čakala v vrsti dobre pol ure, čeprav so bili pred mano samo trije ljudje; tipčka za šalterjem sta imela nekaj važnega početi, očitno važnejšega od prodaj

janja kart. Treba je priznati, da sta gledala v kompjuter, ampak zaradi mene sta lahko tudi gledala pornič ali igrala igrice. Kako koli – ko sem prišla na vrsto, sta mi povedala, da ni direktnega avtobusa do Ootyja/Koonoorja, kamor sem hotela, čeprav so mi prijatelji rekli drugače. Kaj sem hotela, kupila sem karto do Coimbatora (1,5 milijona ljudi), tam pa da mi bojo povedali, kako naprej, sta rekla, ker avtobus pelje v moje hribe vsake pol ure. Karta je bila za ULTRA DELUXE avtobus (karto hranim, če mi kdo ne bo verjel), plačala 230 rupij (4 evre). V ceno je všteta tudi rezervacija, na katero moraš vpisati vse podatke, samo številke modrca ne (ime, priimek, naslov,

telefon, spol, starost, datum rojstva, kam greš, od kod greš, št. poti – recimo, 442 (kako hudiča naj veš, katero številko ima tvoja pot?!) – število sedežev, ki jih kupuješ – za vsak primer, če bi kdo hotel kupiti zase 2 karti, najbrž). Z velikimi pričakovanji glede tega ultra in deluxe sem zvečer prišla na postajo. Odhod je bil naštelan na 9.30 zvečer. Kdaj bo prihod v Coimbatore, se sploh nisem upala vprašati, da se ne bi premislila. Avtobusa ob 10h še ni bilo, potem pa je počasi pripeljal. Torej, tale moj deluxe je bil ena pošvedrana koreta, vsa obtolčena in oguljena, ampak sedeži – okoli glave vsi dobro naoljeni zaradi kokosovega olja, ki ga širokosrčno uporablja vesoljna Indija in z njim kroti svoje goste lase – so se dali malo znižati (kot v letalu). In seveda, spredaj je bila televizija. Komaj smo se premaknili – okoli pol 11h – že smo imeli na programu indijski (tamilski) film. Tukaj se ne bom spuščala v analizo razlik med Bollywoodom in tamilskimi filmi, rečem naj samo, da oboji trajajo zelooooo dolgo, da so polni glasbe, pri kateri človeka pete srbijo, so pa tamilski junaki vsi brkati, tete pa okrogle, medtem ko je v bollywoodskih filmih zdaj kar nekaj postavnih mladeničev in mladenk. Kakor koli, dobili smo tamilski film, zvok je bil tak, da bi mrtve zbudil, na spanje je bilo treba pozabiti. »Ko to tamo pjeva« v indijski varianti z indijskimi potniki, ki so veselo jedli svoje v časopis zavite čapatije in še kdove kaj, vsekakor je bilo tekoče, servirano na bananinem listu in lepo je dišalo, meni so se sline cedile, potem so rigali, prdeli (jaz sem za trdi realizem, ne za magičnega!), smrčali itn. Itn. Tako smo družno pretrpeli 3 ure tega filma in potem dobili zasluženi počitek do zjutraj, ko se je začel delati dan in je bilo mogoče videti, kaj počne šofer. Ponoči nam je bil pogled na promet (zaradi teme) k sreči prihranjen, ampak Indijci očitno res verjamejo v reinkarnacijo, ker šofiranje, svoje in tuje, opazujejo s popolnoma mirno vdanostjo, brez senčice razburjanja. Nekajkrat sem se med zelo tenkim dremanjem popolnoma prebudila, ko smo udarili ob kaj konkretnega, zlasti od spodaj – mislila sem, da bo šel avtobus na dvoje, no, pa ni šel. Z dnevom se je vmila spet moja »prometna tesnoba«, obsesionalno sem opazovala vsa nora prehitavanja, vožnjo po dveh kolesih (od štirih), vse krave, koze, slone, ljudi, opice, pse in vse drugo, kar nam je prišlo na pot. Spet lahko rečem, da je čisti mit, da indijski promet teče po levi, teče namreč po sredi, če je cesta dobra, če je cesta luknjasta, potem tam, kjer je manj lukenj. O tem, kdo se komu umika, odločata velikost vozila in stopnja nesramnosti šoferja. Ker je avtobus kar veliko prevozno sredstvo, so se v glavnem druga vozila (+ pešci, kolesarji) umikala na rob ali v jarke, kakor je pač naneslo.

V Coimbatore smo prišli ob 8h zjutraj. Takoj sem se vrgla v iskanje nadaljnega avtobusa, ta avtobus je bil še bolj zmahan kakor oni prej, ampak, mala malica, saj naj bi se vožnja trajala samo 3 ure in pol. Kmalu po Coimbatoru se začne cesta vzpenjati in tam človek pozabi na vse hudo (ja, ja, že po 6, 7, 8... urah vožnje sem se spraševala, kaj je meni tega treba!? In: Ali se je meni zmešalo, da se grem take reči?). Začne se najprej najlepši gozd, kar sem jih kdaj videla v življenju. No, najprej so nasadi betlove palme, ampak tudi te palme so elegantne, visoke in lepe in vse naokoli je zeleno. Potem se tudi nasadi betla nehajo in se začne džungla. Tako neverjetnih dreves še v življenju nisem videla – koliko odtenkov zelene! – vmes pa cvetoča drevesa z najbolj neverjetnimi cvetovi najbolj neverjetnih barv. Kot da te paše za oči še ne bi bilo dovolj, so bile ob cesti cele razširjene družine opic. In tale džungla je trajala tri ure, v katerih smo se povzpeli z 0 m nadmorske višine na cca 2500 m. Cesta na Vršič je mala malica, verjemite. Rekla sem si, da s tem avtobusom ne grem dol, pa konec (potem sem vseeno šla). Da si bom plačala taksi in da bom izbrala novega (zavore!!!).

Peljala sem se, če štejem zraven čakanje po avtobusnih postajah od 9h zvečer do opoldne naslednjega dne (15 ur). [Tedaj še nisem vedela, da se bom tudi vračala z avtobusom. O poti domov naj rečem le to, da se je ta ultra de luxe ladja norcev ponovila, le da je trajala še dlje, 19 ur. TAMILSKI FILMI, predvsem pa MUZIKA (nazaj grede sem en štikelc posnela, ker mi sicer ne bi nihče verjel), potniki, cule, hrana itn. Na nekaterih postajah so vsi izstopili, potniki zato, ker so prišli na svojo destinacijo, šofer in konduktar najbrž zato, da se pretegneta, ampak kako naj bi jaz vedela, kako dolgo bo trajalo to pretegovanje!!!, tako da nisem nikoli vedela, ali lahko grem lulat pa ali lahko pustim nahrbtnik v avtobusu ... Ovinki so bili prve tri ure taki, da jih je moral avtobus »jemati« dvakrat, če razumete, kaj hočem reči, najprej malo, potem nazaj in še malo. Spodaj pa 2000 m prepada, poraslega z džunglo.]

Ooty, turizem

»Moj župnik« je okrogel, dobrodušen, ves čas nasmejan in dobre volje. Če mene vprašate, je šel med kristjane, zato da si lahko priveže dušo z viskijem in si privošči zrezek. Kar se ženski tiče, ne vem, ampak zdaj si intenzivno išče kuharico, ker je v tej vasi nov in je zato še nima. Je velik organizator. Imel je že vse pripravljeno za moj prihod in bivanje, nisem imela nobenega prava glasanja. Je rekel: Zdaj gremo k meni (vas po imenu Selas), se boš stuširala, pojedla zajtrk, potem gremo zraven Ootyja k mojim staršem na kosilo, po kosilu boš malo počivala, potem te bo moj svak peljal z rikšo pogledat (prosim, berite pozorno) Botanical Garden, Boat house in Rose Garden (še ena norost iz bogate angleške norostne dediščine). O tem, da meni vse troje sladko dol visi, si nisem upala niti pisniti. Vse troje sem tako tudi videla. Zvečer sem tiho čivknila, da sem prišla pravzaprav zaradi čajnih nasadov. No problem, bomo zrihtali, je bil odgovor.

Rojstni dan, 1. del

Tole je bil eden mojih najbolj norih rojstnih dni, težko ga bo preseči, ne vem, morda bo treba enkrat v naslednjih letih na južni tečaj med pingvine. Kako so zvedeli, da imam rojstni dan, ne vem, ampak najbrž so pokukali v pasoš, ki sem ga morala pokazati na avtobusni postaji.

Torej: jutro je bilo prekrasno, kristalno čisto in sveže. Kakšna razlika od Pondyja, kjer je zdaj spet vlažno in vroče za popizdit že zjutraj! Potem se je pokazalo, da so se pripravili na moj rojstni dan, da so me hoteli presenetiti (in so me res!), prišla je (skoraj) vsa razširjena

družina in prinesli so torto in svečke in darila. Morala sem razrezati torto, potem me je gospa pitala (to, da te hišna gospodinja pita v znamenje posebnega spoštovanja/gostoljubja, sem že našla v romanih) in potem so vsi molili zame, da bom dolgo živela in da bom srečna in vesela, so rekli. Bomo videli, če je kaj zaleglo.

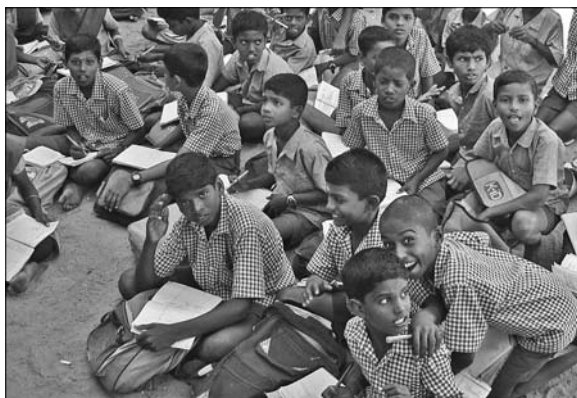
Darilo je bilo tako prisrčno, da sem se kar malo zjokala od ganjenosti. So mi kupili tri najlonske rute, eno svetlo modro, eno rumeno in eno rumeno oranžne barve (ta je plesirana), vse pa pokrite z bleščočim se prahom. So rekli, da naj si dam na glavo ruto, če me bo ponoči zeblo. Jih morate videti, te rutke.

Rojstni dan, 2. del: Trije možje v čolnu, da o ženski ne govorimo

Po dodatnem ogledu turističnih znamenitosti Nilgiri Hills je veliki organizator ukazal, naj si malo odpočijem (od utrujenosti sem bila samo napol živa), potem pa bomo praznovali moj rojstni dan še pri njegovem prijatelju. In seveda smo šli (z njegovim avtom) ob 8h zvečer, kot je bilo napovedano, v sosednjo vas: jaz, župnik, sodnik, ki je tudi pek, in vaški policaj, na praznovanje mojega rojstnega dne k prijatelju, upokojenemu nadzorniku avtobusov. Ko smo prišli, sem spet dobila torto, spekel jo je gospod sodnik/pek lastnoročno, na njej sta bili dve svečki, potem se je spet vse ponovilo: rezanje torte, pitanje, fotografiranje, petje, molitve tokrat ni bilo – in spet sem dobila darilo, tokrat šal. Potem so moški zginili, mene so pa peljali po hišah v vasi. V vsaki hiši smo se pozdravili, posadili so me na (edini) plastični stol pred televizorjem (na programu je bila nadaljevalka, ki jo gleda ves Tamil Nadu – že vejo, da se bo junak v naslednjem nadaljevanju ubil zaradi nesrečne ljubezni in izdajalskega prijatelja), ponujali so mi koestlin piškote in sladek (au, boli!) čaj z mlekom, potem smo se malo pogovarjali, jaz sem v vsaki hiši pojedla en piškot, popila en čaj in pohvalila kaj drugega, v eni televizor, v drugi polavtomatski pralni stroj, v tretji spet sinove športne pokale; povedala, od kod sem, da je Slovenia small country, only 2 million people (to zmerom vžge, se vsi režijo), in smo šli naprej. Joj, saj res, sem pozabila povedati, da so v vasi imeli že tигра – so ga uspavali in odpeljali daleč stran – čite so menda pogoste obiskovalke, medvedi pa hodijo vsako deževno sezono brskat po smeteh okoli hiš. Ni bilo videti, da me fopajo, ker je to govorila ena mlada ženska, ki se mi je zdela verodostojni informator (študira v Coimbatoru nekaj v zvezi s testiranji zdravil, nisem čisto dobro razumela, kaj). Vsekakor pa ne smem pozabiti povedati, da tako gostoljubnih ljudi ni na svetu, kot so južni Indijci – še naši Prekmurci se skrijejo pred njimi. To mislim popolnoma resno.

Potem smo se vrnili v izvorno hišo, se pravi k avtobusnemu nadzorniku. Pokazalo se je, da so se moški medtem dobro nalili in so bili prav židane volje. Posebej zame (fallen woman from Europe) so prinesli nekaj, čemur so rekli »lahko vino«. Kaj tako groznega še živi dan nisem pila, podobno je bilo zelo sladkanemu grozdnemu soku z dodatkom šnopsa (mogoče je tudi bilo to). Okoli polnoči smo pomlatili eno gromozansko obilno in super večerjo in se začeli vračati domov. Vračanje je bilo dolgo in razburljivo – intelektualno in tudi sicer. Trije dobro,

res dobro naliti gospodje – župnik, sodnik (ki je tudi pek) in policaj – in jaz, ponoči, v majhnem avtočku, po indijskih podeželskih cestah, luknjastih in neosvetljenih, pa zelo prometnih (so pešci brez baterije, kolesarji brez luči in zaspani kamionisti promet? So, ne?). Pogovor je bil zelo razburljiv. Tu in tam so me kaj vprašali, ampak to je bila samo pretveza, da so se potem lahko naslednje pol ure vožnje kregali med seboj. Disputi so bili v stilu: jedan Krečanin kaže svi Krečanini lažu. Recimo: Ali sodnik upošteva pričo, ki govori resnico, ali pričo, ki laže? Pravilen odgovor, o katerem so se vsi strinjali: Upošteva tistega, ki mu da več podkupnine.

Tigra nismo srečali. Tako je minil moj rojstni dan ... No, in potem je neki nadut Anglež mislil, da so trije možje in pes dovolj za hec.

Grenki čaj

Preostale dni sem si ogledovala čajne plantaže: videla sem veliko veliko nasadov, obiskala nekaj tovarn, govorila z nabiralkami in nabiralci, videla šole (državne) za njihove otroke in tiste (privatne), v katere hodijo otroci bogatejših ljudi.

S čajem je tako: produkcija in izvoz padata v vsej Indiji, ne samo na jugu, malo zato, ker nimajo vrhunske kakovosti, malo zato, ker so izgubili najboljše kupce (Pakistan, Rusija, Egipt in Irak), šišajo jih Kenijci, Šrilančani in Kitajci. Zdaj se veselijo, ker je v Keniji štala, tako da so na velikih čajnih dražbah spet vskočili oni s svojim čajem. V Nilgiri Hills (Modre gore) so plantaže večino majhne (celo po aker – 4047 m² – jih je veliko), le nekaj je velikih, privatnih in državnih. Tovarne so različne, ene zanikrne, druge kot operacijske sobe, ne moreš vanje brez posebne obleke in mask na obrazu itn. Nabiralci so največji reveži, jasno, v glavnem so ženske. Vsi bi radi otroke poslali v šole, da jim ne bi bilo treba obirati čaja, zadolžujejo se za to, potem pa odplačujejo do smrti, kar včasih ni dolgo (ta ironija ni na mestu, vem). Zdaj režejo čajne liste pogosto s škarjami (menda ni dovolj delovne sile), ki so težek in grozen inštrument, ubijalski za komolce in ramena.

Grozno so me razburile šole, razlike med njimi. Bila sem na večerji pri sodniku, ki je – ja, tisti z rojstnega dne – hkrati tudi pek, in sem se pogovarjala z njegovim mulcem, ki hodi v privatno šolo, mislim da se ji reče St. Anthony, vsekakor cerkvena in privatna, treba je plačati vstopni *fee*, potem pa še vsako leto šolnino, ki ni majhna. Mulo, 12 let, govori popolno angleščino, zraven pa kaj jaz vem še koliko indijskih jezikov, hindi seveda, pa tamil seveda, pa malajalam, ker sta starša iz Kerale, itn. Je živa enciklopedija, obvlada nasičene maščobe, Evropo, kompjuter, vse google, yahooje, igrice. Prav tako nečakinja »mojega« župnika, ki hodi v matriculation school. Da ne duljim. Potem sem videla veliko otrok iz državne šole, ki stoji na župnijski zemlji, zgrajena je iz denarja od nekakšnega zveznega kmetijskega ministrstva za čaj (Tea Board), učitelje pa plačuje država. Ta kombinacija je možna samo v Indiji! Otrok je 800 in so iz najrevnejših družin – matere nabiralke čaja, očetje kuliji itn. –, učiteljev in osebja 44. V

tem primeru je vse: šola, otroci, učitelji – le da učitelji že dva meseca niso dobili plače. Koliko časa bojo še vztrajali? Videla sem šolo, ki je brez otrok, ker jih starši pošiljajo delat, pa šolo z nekaj otroki in enim učiteljem, ki namesto učenja goji cvetačo, pa še eno, kjer je dosti otrok, pa nobenega učitelja ... Vse, kar piše Sainath o šolah na podeželju, je res.

Kdo kje pomiva kaj

Kot rečeno, fajmošter (Charles) še nima kuharice (upam, da bo luštna), zato je za vso hrano vedno nekdo (ali več njih) poskrbel, prinesli so jo v farovž v ličnih malih posodah, ki so tudi termoske in držijo toploto. Potem je, kot vedno, kdo (ali več njih) stal zraven mene in me spraševal, ali je dobro. Seveda je dobro, ampak kaj, ko jaz ne morem pojesti vseh majhnih finih luštnih reči, ki so pečene v olju in mastne, da curlja od njih ... ampak seveda sem vse poskusila, pohvalila in še enkrat pohvalila, potem vztrajala, da ne bom jedla, če ne bojo še oni itn. Ritualov, kolikor hočeš. Da ne govorim o poslavljanju, to traja in traja in hočejo se dotakniti nog, kar je resnično zelo mučno, in potem poskušam to preprečiti in rečem, da pri nas ... itn. Itn. Vse to pišem zato, ker so mi ti junci vsi po vrsti trgali krožnike iz rok in vztrajali, da bojo oni pomili posodo, in tudi so. **GREM STAVIT, DA SE DOMA NE PRITAKNEJO POSODE, MA KAJ, DA NE STOPIJO V KUHINJO ...**

Paketki kot blazinice

Morala sem poslati paket za Choomkino mamo v Kalkuto. Spet doživetje, najprej gnjavaža, da crkneš, na pošti. Ko sem bila končno na vrsti, so mi povedali, da oni ne zavijajo paketov, pač pa da jih dve ulici naprej v Mother Packeting Service (spet Mother, duhovna partnerica Sri Aurobinda). Kakšen žur. To je luknja, kakršne so vse indijske male štacunice, in tam krasen gospod, ki mi je najprej ponudil stol (jasno, plastičen – poleg coca-cole edini artikel, ki ga najdeš najbrž tudi med pingvini) in potem pokazal, kako dela svojo umetnost: paketov ne zavija v papir, ampak v blago, fino, tenko skoraj belo blago, bombaž. Zavija jih na enak način kakor mi papir, potem pa robove ZAŠIJE!!! Ko bi jih videli, te paketke, kako so lepi!

Masi Maham

Tik pred odhodom še Masi Maham (masi maham, masimaham), praznik, ko na obalo v moji vasi prinesejo iz celega Pondicherryja (Union Territory) kipe svojih bogov iz templjev. Ljudje jih pridejo tja »častit«, potem pa še oblečeni počofotajo v morju, se očistijo velikih grehov in manjših nečednosti in potem se veselijo ves dan! Sejem bil je živ ... Aškerc bi bil zadovoljen. K sreči sem šla prvič že zjutraj, da sem sploh lahko pofotkala. Ko sem šla ob 3h popoldne, že nisem mogla več skozi, gneča je bila nepopisna, ljudje, vozovi, voli, bivoli, na vozovih bogci, brahmanski duhovniki, nekaj čednih med njimi. Z leti se poredijo, ti »ljudski krvosesi«. Na stojnicah pa vse, kar si lahko privoščijo navadni ljudje – puffed rice (po slovensko: ekspandiran riž, res, tako piše na čokoladah, v resnici so to riževe kokice), seveda, pa razne dosas, čapatis itn., pijače, sok iz trsa, ananasa, kokosovi orehi. Pa sončna očala, plastične igrače, zelo preproste, posoda, vedra, metle. Ljudje pa vsi naštimani, cele družine, ženske v ta boljših sarijih, rožice v laseh, punčke našminkane, mali otroci s črnimi pikami na čelu, s kohlom obrobjenimi očmi, moški polikani, sveže naoljenih las. Nema, da nema. Končalo se je zvečer (začelo zjutraj ob 4.30

z budnicami iz vseh templjev! Tanja, Dani, ja, tako naglas kakor med pongalom). Še to: ali je mogoče opisati šunder, vse bobne, muzike, petje, ropotanje, vpitje? Ne, ni mogoče.

Še poroka

Ushini prijatelji so me povabili na poroko. Sem mislila, da jih bom pofotkala za zahvalo, ker so me povabili – to bo moje poročno darilo, saj bojo gotovo veseli slik. Se ne bi mogla bolj zmotiti. Čeprav so revni, je bilo povabljenih – takole med brati – 300 ljudi, vse se dogajalo v neki hiši, ki je namenjena prav porokam. Okrašena, razsvetljena, slavnostna stavba, motel so rekli. Na odru sta stala novoporočenca, vsa naštimana, okrancljana, ovešena s kitami cvetja, ljudje so prihajali na oder k njima v ta gmašnih oblekah, vsak jima je čestital, stisnil v roko nekaj denarja, se slikal (imeli so uradnega fotografa in videosnemalca!!!). Nevesta je bila mlada, prestrašena, nema, ne zelo privlačna, ženin je bil pa še bolj bohpomagi. Z mojim darilom tako ni bilo nič, še slike, ki sem jih naredila zase, so zanič: ker je bilo toliko reflektorjev, so fotke take, kakor da sem slikala naravnost v sonce. Koliko so se morali zadolžiti, da so tole izpeljali, si lahko samo mislim. Gostje, ki so prihajali, so bili vsi revni, tako da kakšnega velikega denarja niso prinašali. Ali pa so, kaj pa jaz vem. Kot je rekel tisti človek pri Choomki v Kalkuti: You, city folk, don't know a thing. Teh reči s porokami in dotami in slavji še zdaj ne razumem. Ma, razumem, ja, razumem.

Stik z birokracijo, drugič

Posebna reč je bila odpoved interneta. Bilo je prav tako kot na začetku, ko sem ga prijavljala, le da v obratni smeri. Ko sem se naročila nanj, sem namreč položila kavcijo za tisto malo reč, ki jo vtakneš v kompjuter, da ti dela povezava. Ne vem, kako se ji reče, pa saj je vseeno. Hotela sem tudi pošteno plačati naročnino za februar. Hja, ampak oni so hoteli, da plačam naročnino, niso pa mi hoteli vrniti kavcije. Oziroma, ja, vrnil mi jo bojo čez en mesec. Ja, ampak mene ne bo več tukaj čez en mesec. Kje pa boste? V Evropi, odhajam, zato tudi odpovedujem internet. Ali imate koga, komur bi mi lahko čez en mesec nakazali denar? Ne, denar hočem zdaj, ker odhajam. Itn. Itn. Da ne duljim: iz kleti, ker sem stala v vrsti najprej za enega uradnika, potem za njegovo šefico (to je tista, ki ima miš v svoji pisarni, če se kdo spomni), potem me je ta poslala v 3. nadstropje (spet, en uradnik, pa drugi, pa tretji, vsakič vrsta), zadnji me je poslal v 1. nadstropje – tam sem že pisano gledala in sem tudi povedala, da jih imam poln kufer, malo je pomagalo, ker me je nekdo peljal k »šefu«. No, s šefom sva se zmenila lepo po kmečko: jaz ne dobim nazaj kavcije, ampak mi pa zato ni treba plačati računa. Na en papir, na katerega sem že na začetku napisala z roko, da bi rada zaprla internet, in na katerega mi je vsak od uradnikov nekaj napisal, mi je ta zadnji šef nekaj načekal – podpis? – z rdečim svinčnikom, kajpak! S temi rdečimi kvakami na papirju sem šla nazaj v klet, kjer mi je prvi uradnik napisal črno na belem, da zapiram račun in da nisem nič dolžna. Vse skupaj 3 ure in 40 minut. Sem mu rekla, naj gre na pivo na moj račun (ker sem jim pustila kavcijo), pa se ni niti nasmehnil. Bi rekla, da so se lekcijo iz birokracije dobro naučili od Angležev.

Departures

Sicer sem zadnja dva dneva lenarila, čeprav sem imela sprva drugačne načrte, ampak duh je bil šibak, telo pa še bolj. Torej, šla sem še zadnjič na lov za darili, tudi v Fabindio, pa v Krishna Sweets na sweets, pa na tržnico malo pofotkat ženske, ki prodajajo ribe, pa so mi (saj ne, da bi razumela) psovale mater in se niso pustile slikati, sprehodila sem se po pondicherryjski promenadi in si v Focusu še zadnjič kupila knjigo, tokrat o naksalitskih gibanjih v Indiji, in še roman Taslime Nasrin – ja, to je tista, ki je zbežala iz Bangladeša, ker je grdo pisala o islamu, in se naselila v Bengaliji, bengalska oblast pa je razdvojena (beri: taktizira) med tem, da bi dajala zatočišče političnim beguncem (še zlasti tistim iz Bangladeša), in tem, da mora misliti na volivce, med katerimi je kar veliko muslimanov. Sem prebrala njen roman (*French Lover*), piše gospa težno in površno, skratka tip uspešnic, ki jih prodajajo po letališčih, le da tokrat z drugega konca sveta. Knjiga o naksalitih je informativna.

Do Madrasa (4 ure z vsemi prometnimi zamaški in zastoji vred) ste me spremila Prabhu in father Charles (to je kombinacija za umret, ampak po eni steklenički viskija se vsi dobro razumemo); smo se – svetovljani – objeli in poljubili in šli narazen. Ja, obiskali se bomo.

Stik z realnostjo

Tole že pišem, čakajoč na avion za Ljubljano (jutri gre) v teh Spodnjih Pizdincih, kakor jaz imenujem Sunberry-on-Thames, ki se dela, da je predmestje Londona. Sedim v postelji in pišem na kompjuter, baterija bo kmalu crknila, nimam pa prave vtičnice za njihove štekerje, torej, takole sedim in se sprašujem, kdo je zdaj tukaj nor. Ljudje okoli mene (Rosemary ni, ker je pri mami v Coventryju) ali jaz. Jaz že ne. »Kulturni šok« je dosti hujši v tej smeri, kot je bil pred tremi meseci v nasprotni. Tukaj je hiša polna knjig, barvnih, ilustriranih, o pticah, rožicah, vrtnarjenju, zdravem življenju in podobnem krepu. Vrt je tak, kot da pripravljajo vaško veselico, z vsake veje visi po ena ptičja hišica (ja, tudi take imajo, da veverice ne morejo zraven – veveričke namreč veselo tamanijo ptičke), na vsaki jebeni hrani v kuhinji piše organic. Zjutraj sem si torej skuhala svoje (organic) ovsene kosmiče in gledala na vrt, kjer je vse skakalo, žrgolelo, brstelo in dehtelo, in z veliko nostalgijo pomislila na »svojo vas«, pa na kanal, ki smrdi po dreku, pa otroke, ki žicajo »Pen, pen!«, pa bi mogoče rajši kaj drugega, čokolado na primer, ampak si ne upajo reči.

Gledala sem zdaj tri mesece vse, kar se je dalo videti. Poslušala vse, ki so mi hoteli kaj povedati. Prebrala vse, kar mi je prišlo pod roke. Bilo je zanimivo in imela sem se dobro. Kot sta rekla Bojan in Patrizia, Indija ti pride pod kožo. Ima eno najvišjih gospodarskih rasti na svetu, kam pa grejo sadovi te rasti? Prabhu je kar ponosno povedal, da vsak prebivalec Tamil Nadu zdaj je vsaj dvakrat na dan (pustimo, da to ni res). Pred kratkim so jedli le enkrat na dan. In v velikem delu Indije še zmerom enkrat, če sploh. Trenutno ima Indija za poldrugo Evropo ljudi. Za pol Evrope je bolj ali manj sitih, za celo Evropo je pa še zmerom lačnih. Bo od trickle down effects kaj kapnilo tistim, ki nimajo nič ali čisto malo? Takih razlik (zdravstvo, izobraževanje, premoženje, dohodek, zemlja ...), kot so v Indiji, nisem videla nikjer po svetu. In tako otipljive so, na vsakem koraku vidne. Je to mogoče prenašati? Bo revolucija ali bojo revščino (spet enkrat) zmanipulirali v versko/nacionalistično vojno? V Indiji, ki je dobila predsednico vlade že leta 1966 (kdaj jo bo imela Slovenija?), je 57 odstotkov kmečkih žensk nepismenih. V Indiji, ki razvija najbolj sofisticirano atomsko energijo (z bratsko ameriško pomočjo), se na nekaterih

urbanih področjih s premožnim prebivalstvom rodi ena deklica na tri dečke (!) – dve »zgineta«, še preden se rodita ali pa takoj za tem. Po milijarderjih (v dolarjih) je Indija na četrtem mestu na Frobessovi lestvici bogatašev, hkrati pa je 47 odstotkov indijskih otrok do petega leta podhranjenih (večina teh so deklice) in 95 odstotkov indijskih nosečnic anemičnih. Bombay, finančna prestolnica Indije, v kateri borzni indeks »raste v nebo«, je glavno mesto države Maharaštre, v kateri je v zadnjih desetih letih naredilo samomor 32.000 zadolženih kmetov. Indija, ki ima 9-odstotno gospodarsko rast (pričakujejo, da bo v kratkem 11-odstotna), je v *Poročilu o človekovem razvoju* v zadnjem letu zdrknila s 126. mesta na 128. (Kuba je na 55. mestu). »Smo hierarhična, razredna in kastna družba,« je rekla Malini Bhattacharya, predsednica Državne komisije za ženske.

Mislím si: težka bo.

Indijci pogosto rečejo »love« za »like«, pravzaprav like sploh ne uporabljajo, zmerom je love. Izgovarjajo pa besedo kot Slovenci – lau, z zelo močnim u na koncu. Aj lau rajs, aj lau this bajsikl, aj lau karkoliže.

Ma, da ne duljim – aj lau ju pipl.